

Přídavná jména

Přídavná jména *měkká*, která se skloňují podle vzoru *jarní*, mají vždy koncovku *-í* (*holubí, sokolí, kuřecí*).

Přídavná jména *tvrdá*, která se skloňují podle vzoru *mladý*, mají koncovku *-ý*, pouze v 1. pádě množného čísla mají ve shodě s podstatnými jmény rodu mužského životného koncovku *-í* (*mladí muži, hoši, pávi*). V 7. pádě množného čísla je koncovka *-ými* (*mladými muži, ženami, koťaty*).

Přídavná jména *přivlastňovací* mají většinu tvarů shodných s podstatnými jmény (vzory *pán, hrad, město, žena*). V množném čísle jsou tvary podle tvrdého vzoru *mladý* (kromě 1. pádu: *otcovi holubi, otcovy boty*).

CVIČENÍ

Utvořte 7. pád množného čísla (správný tvar ověřte v Pravidlech českého pravopisu):

Vůz, jitrocel, svízel, městys, ortel, pantofel, čepel, apríl, kužel, kartel, korbel, tmel, plevel, popel, účel, šřavel, obratel, flanel, motel, rubl, kotel, věrtel, kachel, příčel, koukol, úhel, tác, peníz, uhel, kašel, mandel, hec, hotel, uzel, truc, živel, kabel, cumel, šindel, cíl, jetel, střechýl, burel, krevel, chumel, motel, šimpanz, hranol, topol, dělitel, zřetel, tunel, úmysl, materiál.

Doplňte koncovky:

Viděl jsem vůz naložený pytl- obilí. Nad mandel- poletovali motýli. Mezi dřevěnými příčel- žebřin byla vidět sláma. Vůz kodrcal výmol- cesty. Pyšně jsem ukazoval ruce pokryté mozol-. Obilné pole prokvétalo koukol-. Svízel je nejhouževnatější mezi plevel-. Uhlí žhnulo pod kotl-. Vyrábíme stroje se zalomenými hřidel-. K městu připojili obec s pěti městys-. Byla nalezena nádobka se vzácnými peníz-. Povodňové čtyři bojovaly s rozpoutanými živl-. Tam leží obálky s chorobopis- nemocných. Dívky cvičily s kužel-. Šplhali jsme po provaze s uzl-. Rádi kreslíme uhl-.

Užijte ve větách těchto slov:

Holubi, holuby; pávi, pávy; sloni, slony; červi, červy; voli, voly.

Tvořte další příklady.

Doplňte koncovky:

Uviděl hnízdo s malými datl-. Běhali za pestrými motýl-. Motýl- poletovali neklidně. S markýz-, vévody a podobnými titul- se setkáme v historických románech. Každý národ se chlubí slavnými spisovatel- a dobrými vychovatel-. Dorostenci spěchali za svými cvičitel-. Poražení sportovci si stiskli ruce se svými přemožitel-. Rozumíš dobře hlasatel-? Důležité zprávy byly doručovány rychlými posl-. Honicí ps- běželi za koroptví. Sob- žijí v severních krajích. Myslivec šel se ps-. Koupil jsem si holub-. Pštros- zahrabávají vejce do písku. Kos- pěkně zpívají. Jestřáb- byli zastřeleni. Domorodci pronásledovali dva lv-. Révokaz- zničili úrodu. Viděl jste tetřev-? Šakal- nežijí v našich krajích. Rybář lovil losos-. Měl na udici červ-. Páv- jsou pyšní. Naši sousedé chovají páv-. Díval se za odlétajícími holub-. Červ- zalezli do země. Mezi datl- vyniká pestrostí strakapoud.

V obchodě jsme viděli pěkné stolní lamp- se stínidl-. Zavlažováním se step- mění v úrodná pole. Mezi krystal- jsou značné rozdíl-. Vyvážíme různé druhy obuv-. Kolik musíme přidat sol-? Na pol- ležely otep- slám-. Na louce pod skalam- hledali čáp- žáb-. V konv- jsme našli malé

4 Tvaroslovný pravopis

(se zaměřením na pravopis *-i, -í/-y, -ý* v koncovkách podstatných a přídavných jmen)

V koncovkách podstatných a přídavných jmen se řídí psaní *i (í), y (ý)* podle toho, zda jméno řadíme ke tvrdému nebo k měkkému vzoru.

Podstatná jména

Vždy *i/í* píšeme v koncovkách podstatných jmen vzorů MUŽ, STROJ; RŮŽE, PÍSEŇ, KOST; MOŘE, STAVENÍ, př. *Francouz (-e) – šel s Francouzi, jetel (-e) – zajíc v jeteli; košile (-e) – mám novou košili; konev (-e) – voda v konvi; obuv (-i) – v nové obuvi; koření (-í) – koupil si koření.*

Jména rodu mužského zakončená na *-l, -z, -s* mají:

* **tvrdé skloňování:** tzn. píšeme vždy *-y*, např. *mozol (mozoly), popel (popely), coul (couly), živel (živly), vůz (vozy), okres (okresy), uzel (uzly)* aj.; tvrdé skloňování mají i některá jména rodu mužského zakončená na *-c*, např. *tác (tácy), hec (hecy), kec (kecy)* aj.;

* **měkké skloňování:** tzn. píšeme vždy *-i*, např. *mandel (mandeli), cíl (cíli), pantofel (pantofli), kachel (kachli), kašel (kašli), přičel (příčeli)* apod.;

* **obojí tvary:** tzn. můžeme psát *-i*, ale také *-y*, např. *cužel (cumli/-y), chmel (chmeli/-y), kužel (kuželi/-y), strašpytel (strašpytli/-y), rubl (rubli/-y), koukol (koukoli/-y)* aj.

V koncovkách podstatných jmen, která se skloňují podle vzoru *hrad, žena, město*, se píše vždy *-y* (*dub – duby, lampa – lampy, slovo – slovy*).

V koncovkách jmen, která se skloňují podle vzoru *pán*, píšeme: v 1. a 5. pádě množného čísla *-i* (*holubi, chlapi, vlci, plazi*); ve 4. a 7. pádě množného čísla *-y* (*holuby, chlapy, vlky, plazy*).

V 7. pádě množného čísla je u jmen, která se skloňují podle vzoru *žena*, koncovka *-ami* (*horami, kravatami, brašnami* aj.).

V 6. pádě množného čísla je u některých jmen skloňujících se podle vzoru *hrad* koncovka *-ích*. Tato koncovka (vedle základní koncovky *-ech*) se uplatňuje po hláskách *-l, -s, -z*, a to obvykle společně s koncovkou *-ech*, př. *kostelech/-ích, hotelech/-ích, lesech/-ích, jezech/-ích* aj. Ojedinele je tato koncovka i po hlásce *-p*, př. *sklepech/-ích*. Koncovky *-ích* a *-ech* jsou také u místních jmen vlastních zakončených na *-sy, -zy, -ly*, př. *Kobylisy, Mokropsy, Hrdlořezy, Podmokly* aj.

U podstatných jmen podle vzoru *pán* se v 6. pádě vyskytuje koncovka *-ích* u jmen zakončených na *-k, -g, -ch, -h*, př. *kluk (klucích), chirurg (chirurgích), pedagog (pedagogích), hoch (hoších), pstruh (pstruzích)* aj. Tuto koncovku mají i jména podle vzoru *předseda* zakončená na *-ka, -ga, -ha, -cha*, př. *vozka (vozcích), sluha (sluzích), patriarcha (patriarších)* aj.

Podstatná jména středního rodu mají zakončení *-ích* jako variantní k zakončení *-ách* u jmen s příponou *-sko, -isko*, př. *stanoviskách/stanoviscích, střediskách/střediscích* aj. Zřídka se obě podoby vyskytují u některých jmen zakončených na *-ko*, př. *jablkách/jablcích*.

Ve 3. a 6. pádě jednotného čísla u jmen podle vzoru *pán* je v současném jazyce koncovka *-ovi* (vedle rovnocenné varianty *-u*), př. *sousedu/-ovi, hochu/-ovi*. Jména skloňovaná podle vzoru *předseda* mají pouze *-ovi*, př. *gymnastovi, sluhovi, vozkovi, patriarchovi* aj.

Obecná i vlastní jména, u nichž předchází před koncovkou *-a* měkká souhláska (zvláště u jmen podle vzoru *žena* a *předseda*), mají ve 2. pádě vždy *-i*, př. *skica (skici) Nataša (Nataši); paňáca (paňáci), Pernica (Pernici)* aj.

Přídavná jména

Přídavná jména *měkká*, která se skloňují podle vzoru *jarní*, mají vždy koncovku *-í* (*holubí, sokolí, kuřecí*).

Přídavná jména *tvrdá*, která se skloňují podle vzoru *mladý*, mají koncovku *-ý*, pouze v 1. pádě množného čísla mají ve shodě s podstatnými jmény rodu mužského životného koncovku *-í* (*mladí muži, hoši, pávi*). V 7. pádě množného čísla je koncovka *-ými* (*mladými muži, ženami, koťaty*).

Přídavná jména *přivlastňovací* mají většinu tvarů shodných s podstatnými jmény (vzory *pán, hrad, město, žena*). V množném čísle jsou tvary podle tvrdého vzoru *mladý* (kromě 1. pádu: *otcovi holubi, otcovy boty*).

CVIČENÍ

Utvořte 7. pád množného čísla (správný tvar ověřte v Pravidlech českého pravopisu):

Vůz, jitrocel, svízel, městys, ortel, pantofel, čepel, apríl, kužel, kartel, korbel, tmel, plevel, popel, účel, šfavel, obratel, flanel, motel, rubl, kotel, věrtel, kachel, příčel, koukol, úhel, ták, peníz, uhel, kašel, mandel, hec, hotel, uzel, truc, živel, kabel, cumel, šindel, cíl, jetel, střechýl, burel, krevel, chumel, motel, šimpanz, hranol, topol, dělitel, zřetel, tunel, úmysl, materiál.

Doplňte koncovky:

Viděl jsem vůz naložený pytl- obilí. Nad mandel- poletovali motýli. Mezi dřevěnými příčel- žebřin byla vidět sláma. Vůz kodrcal výmol- cesty. Pyšně jsem ukazoval ruce pokryté mozol-. Obilné pole prokvétalo koukol-. Svízel je nejhouževnatější mezi plevel-. Uhlí žhnulo pod kotl-. Vyrábíme stroje se zalomenými hřidel-. K městu připojili obec s pěti městys-. Byla nalezena nádobka se vzácnými peníz-. Povodňové čety bojovaly s rozpoutanými žívl-. Tam leží obálky s chorobopis- nemocných. Dívky cvičily s kužel-. Šplhali jsme po provaze s uzl-. Rádi kreslíme uhl-.

Užijte ve větách těchto slov:

Holubi, holuby; pávi, pávy; sloni, slony; červi, červy; voli, voly.

Tvořte další příklady.

Doplňte koncovky:

Uviděl hnízdo s malými datl-. Běhali za pestrými motýl-. Motýl- poletovali neklidně. S markýz-, vévody a podobnými titul- se setkáme v historických románech. Každý národ se chlubí slavnými spisovatel- a dobrými vychovatel-. Dorostenci spěchali za svými cvičitel-. Porážení sportovci si stiskli ruce se svými přemožitel-. Rozumíš dobře hlasatel-? Důležité zprávy byly doručovány rychlými posl-. Honicí ps- běželi za koroptví. Sob- žijí v severních krajích. Myslivec šel se ps-. Koupil jsem si holub-. Pštros- zahrabávají vejce do písku. Kos- pěkně zpívají. Jestřáb- byli zastřeleni. Domorodci pronásledovali dva lv-. Révokaz- zničili úrodu. Viděl jste tetřev-? Šakal- nežijí v našich krajích. Rybář lovil losos-. Měl na udici červ-. Páv- jsou pyšní. Naši sousedé chovají páv-. Díval se za odlétajícími holub-. Červ- zalezli do země. Mezi datl- vyniká pestrostí strakapoud.

V obchodě jsme viděli pěkné stolní lamp- se stínidl-. Zavlažováním se step- mění v úrodná pole. Mezi krystal- jsou značné rozdíl-. Vyvážíme různé druhy obuv-. Kolik musíme přidat sol-? Na pol- ležely otep- slám-. Na louce pod skalam- hledali čáp- žáb-. V konv- jsme našli malé

úlomky žul-. Archeologové objevili poklad s peníz-, drahokam- a perlam-. Zajíc seděl v mrkv-. Máme hodiny s dlouhými kyvadl-. Chlapci skládali hlavolam-. Půjčil jsem sousedov- náhradní díl-. Nad strom- kroužili jestřáb- a orl-. Bílí motýl- poletovali nad květinam-. Loď útočila na pirátské koráb-. Arab- žijí v zem-, kde rostou palm-. Francouz- šli s velkými zavazadl-. V minulém století žili ve Vltavě také losos-. Sečetli jsme zlomky se stejnými jmenovatel-. Nakreslil trojúhelník s ostrými úhl-. Byla shánka po pachatel-. Malíř ztratil krabičku s uhl-. Nevystačil s peněz-. Neutečeme před nepřátel-. Průvodce chodil se dvěma Francouz- a třemi Ital-. Nakladatelé jednali se spisovatel- a odběratel-.

Doplňte správné tvary a odůvodněte koncovky (6. pád množného čísla):

Zpráva byla vysázena v tučných (titulek). Kniha vyšla v několika (jazyk). Raději se koupáme v (rybník) než v (potok). Slyšíme hlášení o odjíždějících (vlak). Hovořili o výrobě v jednotlivých (podnik). Přečetl jsem si zprávu o jeho (návrh). Psycholog hovořil o hmatových (počitek). Máme složit v celek větu napsanou na (útržky) papíru. Vrchol hory se skryl v (oblak). V horských (potok) žijí pstruzi. Děti na (chodník) radostné mávaly. Zajímá mě život v tropických (prales). Mléčné produkty se zpracovávají v podzemních (sklep). Vynikal zvláště v (dialog). Ubytujeme se v nejlepších (hotel). Výšivky byly na všech (roh) ubrusu. Nedám na řeči, podstata je ve (skutek).

Slova a slovní spojení převed'te do 7. pádu množného čísla a vytvořte věty:

Host, kůň, oprať, řeč, tráva, koleno, rty, vrátka, pantofel, tác, náves, myš, kůže, dítě, Vánoce, zeď, odpověď, stať, noc, choť, kníže, peruť.

Pestří datlové, otepi slámy, otcovi kolegové, soudci neboli rozhodčí, hadroví paňácové, pytle obilí, staré nenávisti, pohmožděné kyčle, větrné smršťe, hedvábné nitě, novomanželé Janečkovi, kočí neboli vozkové, staří králové, pohádkoví andělé, bochníky chleba, minerální soli, oběti na životech.

Uved'te správný tvar:

Zařídím se podle (otcova rada) a (matčino přání). Z (chlapcova tvář) zářila radost. Na (profesorovy šaty) byla křída. Dej vodu (matčiny květiny). Je to základní úkol (konstruktérova práce). Na zahradě běhali (tetin pes). Nalevo vidíte (Petrův kámen – množné číslo).

Slova v závorkách uved'te do náležitého tvaru:

(Architekt) plány, pro (Jan) králíky, pozdravuj oba (Novák), (herečka) ctitelé, (Napoleon) vojáci, manželé (Soukup), (Pavel) úspěchy, (Hugo) Bídníci, novomanželé (Janák), s (bratrův) psem/psy, (Pavel) přítelkyně, (Jakub) synové, (král) komnaty, (vévoda) meče, (Krok) dcery, (soused) chlapci, (otec) rady, potkal (strýc) kamarády.

Doplňte i/y:

Alšov- obdivovatelé, Olbrachtov- romány, Karlov- bratři, sousedov- holubi, tatínkov- rukavice, povozníkův- koně, spolužákov- reportáže, Novákov- děti, Nerudov- Kosmické písně, Hegelov- pokračovatelé, Chopinov- ctitelé, prezidentov- spolupracovníci, pan a paní Liškov-.